

Hvordan kan vi få mere for pengene på de videregående uddannelser?

Spørgsmål til drøftelse

- Ruster de videregående uddannelser Danmark godt nok til fremtidens konkurrence, efterspørgsel og muligheder?
- Det øgede optag er blevet understøttet af flere offentlige midler de seneste år. Er uddannelseskvaliteten fulgt med, og bruger vi i dag de samlede ressourcer til de videregående uddannelser bedst muligt?
- Er mere privat finansiering af de videregående uddannelser vejen til bedre kvalitet?

Uddannelser af høj kvalitet er et vigtigt grundlag for vækst og velstand. En veluddannet arbejdsstyrke er et internationalt konkurrenceparameter med stor betydning for, hvor der skabes nye virksomheder og vækstområder, og hvor fremtidens vellønnede arbejdspladser placeres og udvikles.

I Danmark har vi over de seneste ti år prioriteret en markant stigning i aktiviteten på de videregående uddannelser – og i de offentlige investeringer i forskning og uddannelse, hvoraf SU udgør en væsentlig post, som i støtteniveau ligger markant over andre lande. I modsætning til Danmark er uddannelserne i de fleste andre lande i højere grad finansieret af private midler.

Når samfundet investerer så massivt i de videregående uddannelser og de studerende, er det vigtigt at overveje, om vi kan få mere kvalitet for pengene – og derved om vi kan gøre mere for at placere os godt i konkurrencen om fremtidens arbejdspladser, vækst og velstand. I det følgende sættes to udfordringer til debat for at løfte kvaliteten af de videregående uddannelser i Danmark:

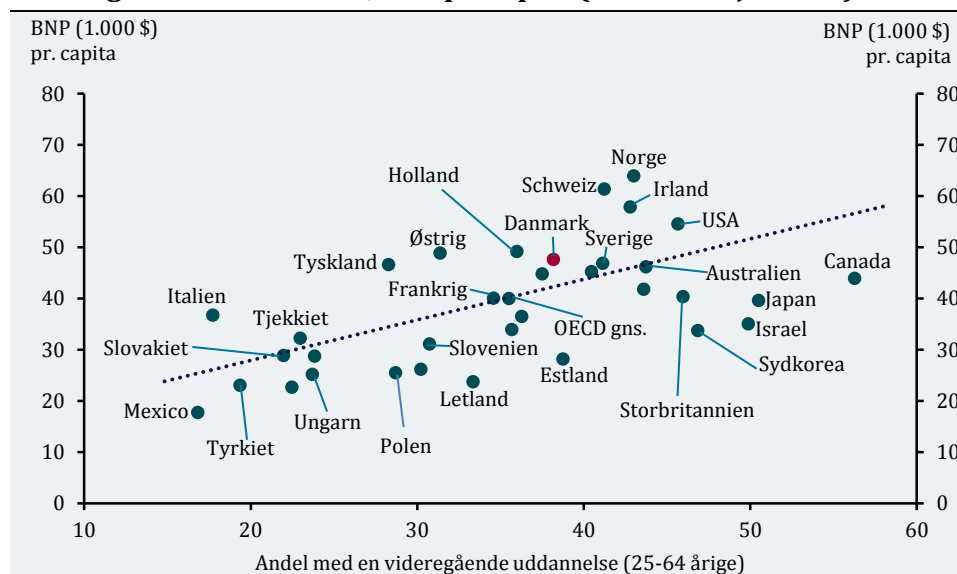
- Udfordring 1 – Uddannelsesinvesteringen skal bringe os forrest i feltet
- Udfordring 2 – I andre lande understøttes uddannelserne mere af privat finansiering

Udfordring 1 – Uddannelsesinvesteringen skal bringe os forrest i feltet

Uddannelse er et vigtigt redskab til at gøre teknologisk udvikling og samfundsmæssige ændringer til gevinster for hele samfundet. Fra urbanisering og industrialisering til globalisering med fokus på høj produktivitet og høj arbejdsmarkedsdeltagelse.

Det stigende uddannelsesniveau har bidraget til at gøre Danmark rigere. Fra 1995 til 2015 steg antallet med en videregående uddannelse med 62 pct. i Danmark. En tilsvarende udvikling har præget mange af de lande, vi sammenligner os med. På tværs af landene har det høje uddannelsesniveau været sammenfaldende med et højt velstandsniveau målt ved bruttonationalprodukt pr. capita, jf. figur 1.

Figur 1. Sammenhæng mellem BNP og andel af befolkningen med en videregående uddannelse, BNP pr. capita (købekraftsjusteret)

Anm.: BNP pr. capita er beregnet som et gennemsnit over årene 2011-2016. Tallene er angivet i købekraftsjusterede USD, løbende priser. Andel med videregående uddannelse er opgjort i 2014.

Grundet databrud er der for Chile anvendt tal fra 2014 og for Japan 2010 (nyeste tilgængelige).

Kilde: OECDs database (stats.oecd.org), Science and Technology Indicators og National Accounts

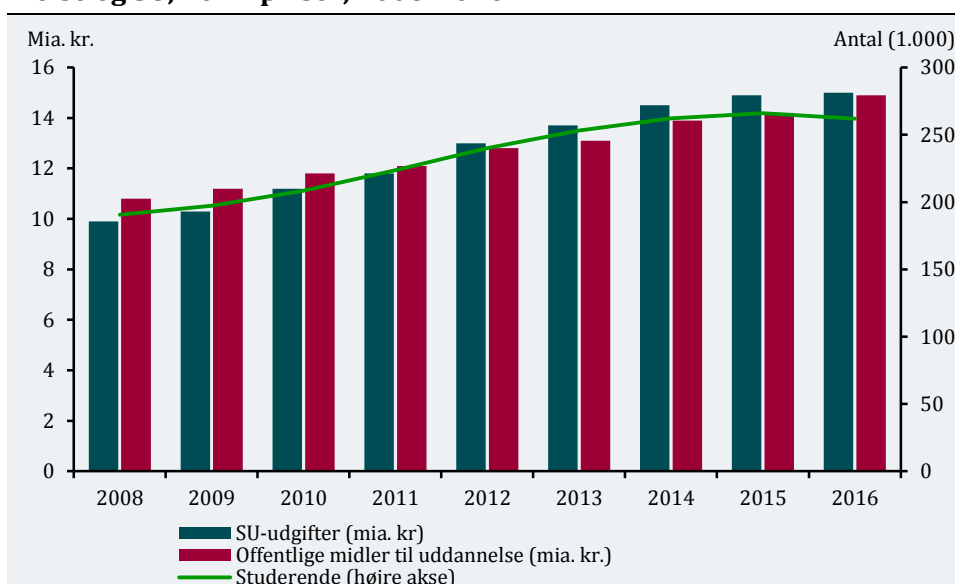
Særligt i de seneste år er tilgangen til de videregående uddannelser steget meget. Siden 2008 er antallet af studerende på de videregående uddannelser steget med 37 pct. til over en kvart million personer i 2016.

Den markante stigning de seneste år – og den sideløbende stigning i forskningsindsatsen – bygger på en målrettet samfundsmæssig satsning i forbindelse med Velfærdsforliget og Globaliseringsaftalen fra 2006. Her blev det besluttet at prioritere massivt i uddannelse og forskning for styrke Danmarks muligheder i den globale konkurrence.

I Danmark bærer fællesskabet det primære ansvar for at finansiere uddannelserne, og vi er et af de lande, der prioriterer den højeste andel af offentlige midler til uddannelsesområdet. Samtidig prioriteres der i Danmark betydelige offentlige ressourcer til studiestøtte – SU – som er på et højt niveau i international sammenligning.

I forbindelse med satsningen på at øge optag blev de offentlige investeringer i forskning og videregående uddannelse også hævet betydeligt. Det samme gælder for SU-udgifterne knyttet til de videregående uddannelser, som er blevet forøget med hele 50 pct. siden 2008. På de videregående uddannelser udgør de offentlige midler til studiestøtte således mere end uddannelsesbevillingerne jf. figur 2.

Figur 2. Antal studerende, offentlige midler til videregående uddannelse og SU, 2017-priser, 2008-2016

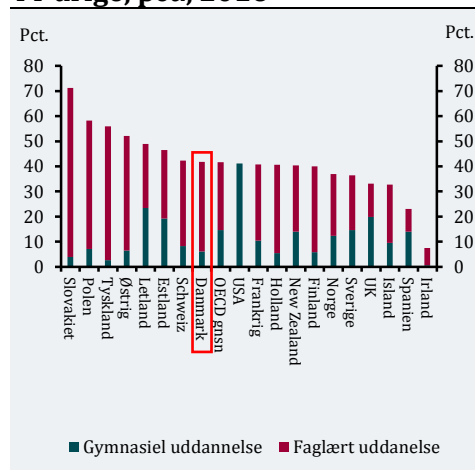

Anm.: Investeringer i videregående uddannelser indeholder uddannelser under Kulturministeriet og Uddannelses- og Forskningsministeriet. ** SU til ungdomsuddannelser er ikke medtaget. SU til videregående uddannelser indeholder SU til alle SU-berettigede videregående uddannelser (eksempelvis SU-udgifter til politiuddannelsen, som hører under Justitsministeriets ressort).

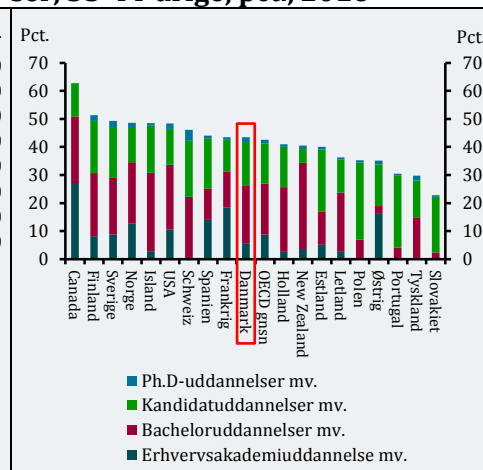
Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet pba. Finansloven for 2006- 2017.

Uddannelsesniveaut i Danmark ligger dog stadig et stykke fra toppen af OECD-landene. Det gælder både andelen af de yngre årgange, der har afsluttet en ungdomsuddannelse som højeste uddannelsesniveau, og det gælder særligt for det videregående uddannelsesniveau, jf. figur 3 og figur 4.

Figur 3. Befolkningens uddannelsesniveau i udvalgte OECD-lande, ungdomsuddannelser, 35-44-årige, pct., 2016

Figur 4. Befolkningens uddannelsesniveau i udvalgte OECD-lande, videregående uddannelser, 35-44-årige, pct., 2016

Anm.: Det skal bemærkes, at der kan være metode- eller definitions-mæssige forskelle i de enkelte landes opgørelser.

Kilde: OECDs database (stats.oecd.org) baseret på data fra Labour Force Survey

De seneste års stigning i tilgangen til de videregående uddannelser i Danmark forventes dog at betyde, at Danmark flytter sig tættere på toppen af OECD-landene over de kommende år – afhængigt af, hvor stor den tilsvarende udvikling har været i de øvrige lande.

Selvom det stigende optag på de videregående uddannelser også fremadrettet kan forventes at blive en gevinst for Danmark, er der også mulighed for, at kvaliteten af uddannelserne kan hæves, så det stiller os endnu bedre i den internationale konkurrence.

På nogle områder vurderes de danske uddannelser at ligge helt i top, og dimittenderne kan måle sig med de bedste i verden. På andre områder er der større potentiale for at øge læringsudbyttet og skabe mere relevante kompetencer. Både det faglige niveau, den pædagogiske tilrettelæggelse af uddannelserne og sammenhængen mellem deres indhold og det omkringliggende samfund er vigtige elementer.

Samtidig har de unges studievalg og antallet af uddannelsespladser på de forskellige fagområder stor betydning for, om de studerende bliver uddannet inden for de områder, som forventes at understøtte velstandsudviklingen i Danmark mest fremover.

Over de seneste år er der taget en række initiativer til at understøtte uddannelsernes relevans samt til at rette optaget mere mod de områder med mest potentiale på arbejdsmarkedet, jf. boks 1.

Boks 1. Øget fokus på arbejdsmarkedets behov

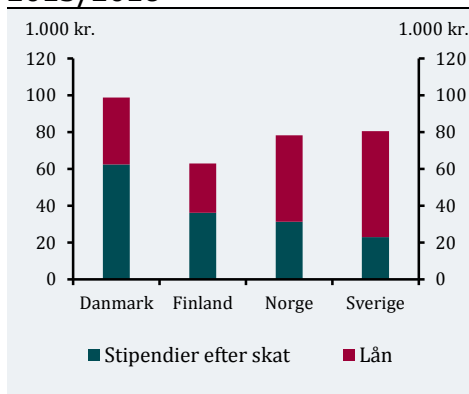
Over de seneste år er der taget en række initiativer til at styrke fokus på, at både de unges studievalg og uddannelsesinstitutionernes optag på forskellige fagområder tager større højde for arbejdsmarkedets behov.

- **Dimensionering:** Siden 2015 er optaget på uddannelser, som har haft relativ høj ledighed over en årrække, blevet betydeligt reduceret.
- **Uddannelseszoom:** Siden 2015 har uddannelsessøgende kunne sammenligne en række nøgletal for uddannelserne, som f.eks. efterfølgende beskæftigelse, løn mv, på hjemmesiden "uddannelseszoom". Fra i år kan studerendes og nyuddannedes vurderinger af uddannelserne også sammenlignes.
- **Strategiske rammekontrakter:** Siden 2015 har et mål i uddannelsesinstitutionernes udviklingskontrakter været øget relevans og gennemsigthed. De kommende strategiske rammekontrakter forhandles netop nu bl.a. med fokus på, at de unge skal i beskæftigelse mange år fremover og udfordringerne på fremtidens arbejdsmarked.
- **Beskæftigelsesafhængige bevillinger:** Regeringen har lanceret et udspil til en ny bevillingsmodel, som blandt andet lægger op til, at en del af bevillingerne til de videregående uddannelsesinstitutioner skal afhænge af dimittendernes beskæftigelse.

Danmark har investeret massivt i forskning og uddannelse. Resultatet vil præge vores samfund mange år fremover. Derfor er det vigtigt at overveje, om vi er på rette spor, eller om uddannelserne kan blive endnu bedre til at bringe Danmark forrest i feltet i den internationale konkurrence.

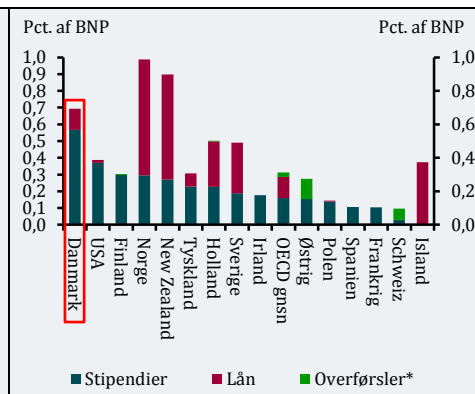
I forhold til de øvrige OECD-lande prioriterer Danmark mange offentlige midler til studiestøtte og de studerende tildes et relativt højt beløb i stipendier, jf. figur 5. I mange andre lande spiller lån og andre måder at understøtte de studerende en langt større rolle, mens stipendier er væsentligt mindre målt i forhold til BNP, jf. figur 6.

**Figur 5. Typiske maksimale støt-
tebeløb i udvalgte nordiske land,
1.000 kroner, undervisningsåret
2015/2016**

Kilde: Studiestød i Norden (januar 2017), tabel 1

**Figur 6. Stipendier og lån mv. til
uddannelse på tværs af udvalgte
OECD-lande, 2011**

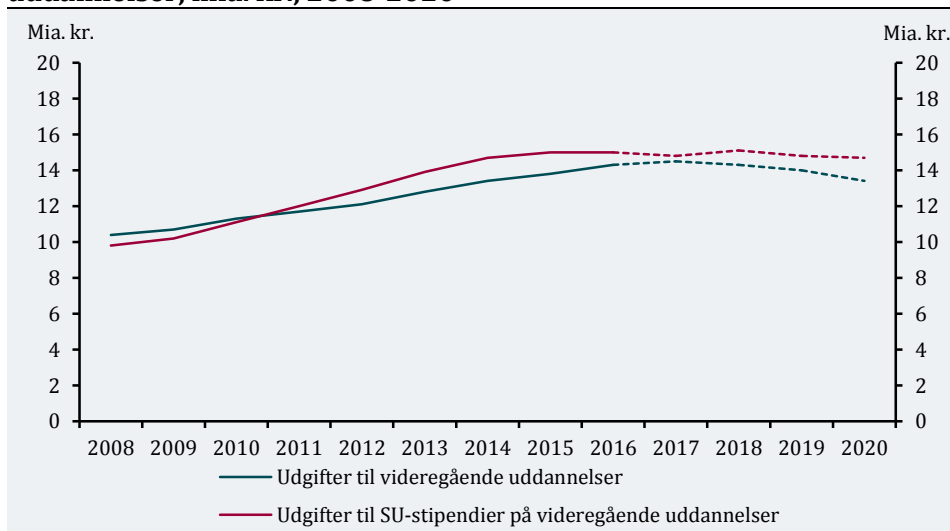

Anm.: Skattefradrag og lign. indgår ikke. Private lån indgår ikke. *Overførsler dækker overførsler til private virksomheder og organisationer

Kilde: Education at a Glance 2014, tabel B5.4 og egne beregninger.

Hovedparten af SU-stipendierne tildeles studerende på de videregående uddannelser. Her udgør udgifterne til SU før skat mere end bevillingerne til uddannelserne (ekskl. basismidler til forskning). I de kommende år forventes forskellen mellem de offentlige midler til uddannelse og SU at øges yderligere, jf. figur 7.

Figur 7. Udgifter til uddannelser og SU på videregående uddannelser, mia. kr., 2008-2020

Anm. Fra 2017-2020 er udgifterne skønnet.

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet på baggrund af finansloven.

SU-systemet bidrager til at understøtte høj søgning og lige adgang til videregående uddannelse i Danmark. Det er dog værd at bemærke, at en højere andel af både svenskere og nordmænd i dag har en videregående uddannelse på trods af, at de har SU-systemer med mindre gunstige stipendier. Der er således ikke noget, som tyder på, at søgning eller den uddannelsesmæssige mobilitet i f.eks. Norge og Sverige er lavere end i Danmark. Det bemærkes, at der også er en række andre lande med markant mindre adgang til gratis uddannelse og/eller stipendier, der alligevel har en høj andel af befolkningen med lang videregående uddannelse, jf. figur 4. Det skal dog understreges, at disse lande også adskiller sig væsentligt fra Danmark både fsva. størrelsen af den offentlige sektor, skattetryk samt antal immigranter, der tæller med i opgørelsen.

Spørgsmål til drøftelse

Ruster de videregående uddannelser Danmark godt nok til fremtidens konkurrence, efterspørgsel og muligheder?

Det øgede optag er blevet understøttet af flere offentlige midler de seneste år. Er uddannelseskvaliteten fulgt med, og bruger vi i dag de samlede ressourcer til de videregående uddannelser bedst muligt?

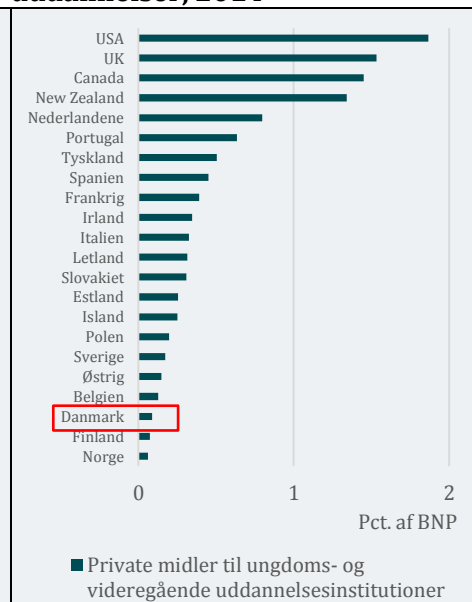
Udfordring 2 – I andre lande understøttes uddannelserne mere af privat finansiering

På trods af de stigende offentlige investeringer i de videregående uddannelser ligger Danmark ikke i toppen af OECD-lande, der samlet set bruger flest midler på uddannelse. Det skyldes hovedsageligt, at der investeres få private midler i uddannelserne. I hovedparten af de øvrige lande udgør private midler en højere del af uddannelsernes finansiering og derved af grundlaget for at udbyde uddannelser af høj kvalitet – det kan bl.a. være i form af deltagerbetaling, jf. figur 8 og figur 9.

Figur 8. Offentlige midler til uddannelsesinstitutioner på ungdoms- og videregående uddannelser, 2014

Figur 9. Private midler til uddannelsesinstitutioner på ungdoms- og videregående uddannelser, 2014

Anm.: Udvalgte OECD-lande.

Kilde: Education at a Glance 2017, tabel B2.3.

Øget privat finansiering af de ordinære videregående uddannelser i Danmark vil kunne hæve midlerne til kvalitet på uddannelserne. Desuden vil et element af deltagerbetaling kunne betyde, at de studerende vil have mere fokus på efterfølgende beskæftigelsesmuligheder, deres egen indsats og gennemførelsestid samt stille større krav til kvaliteten på uddannelserne.

Deltagerbetaling vil dog også kunne betyde et lavere niveau og mere skævhed i søgningen til de videregående uddannelser alt efter størrelsen på betalingen og muligheden for stipendier, gunstige lånevilkår o.l.

Der er samlet set begrænset viden om de konkrete effekter, som forskellige modeller for deltagerbetaling på de videregående uddannelser kan have i Danmark.

Spørgsmål til drøftelse

Er mere privat finansiering af de videregående uddannelser vejen til bedre kvalitet?